

БЕОГРАД У БОРБИ ЗА СТВАРАЊЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ*

Величина наше борбе и револуционарне прошлости Комунистичке партије није само у узвишеном резултату победе, у доласку радног народа на власт и чистоћи националног јединства, већ у целокупном његовом стваралачком путу у свеколиким акцијама, јунаштвима, победама и жртвама стотине хиљада бораца. Они су читавим бићем, надахнути несебичним осећањем борца за бољу будућност радног народа, даноноћно предвођени Комунистичком партијом и њеним најбољим синовима остварили историску победу у рату и Револуцији и трасирали пут ка социјалистичкој будућности, која је, после четири деценије дивовске борбе постала непобитна стварност и сведочанство снажне јединствене социјалистичке Југославије.

У Београду је, где данас прослављамо рађање револуционарне Комунистичке партије, равно пре 40 година основана Социјалистичка радничка партија (комуниста). И од тога историског тренутка до данас Београд је био и остао горд и поносан борац, град у коме је радничка авангарда увек умела да се супростави свим врстама неправде и насиља, буржоаског терора и систему главњаче. Било да се радило о борби за ослобођење од туђинског јарма или о борби за достојни живот и опстанак, за бољу будућност, прошлост Београда заслужује да буде обасјана нашим заједничким поверењем и дугим памћењем. О том и таквом Београду, о његовој прошлости и његовом револуционарном лику, дозволите ми, другови и другарице, да данас кажем пред вама неколико речи.

Комунистичка партија Југославије преузела је и усвојила све што је било позитивно у искуству и мисли револуционарне борбе социјалистичких покрета у нашим земљама, који су деловали до њеног оснивања. Иако је развита југословенских земаља био далеко иза европских држава, није остао ни један крупан револуционарни догађај у Европи тога доба који није имао одјека и у нашим земљама, као и у Београду, који је увек био жижица напредне мисли и борбе за слободу. И када се појавио Комунистички манифест, и када је основана Прва интернационала, и када је угледала свет прва књига Марксовог Капитала, и када су се француски револуционари за време Париске комуне борили на барикадама, — све то није остало без подршке и није било без утицаја на развитак револуционарне мисли у нашим земљама, посебно у Београду, који је био и остао стециште слободарских рево-

* Из говора на збору у Београду, одржаног 19 априла 1959 године поводом прославе 40-годишњице Комунистичке партије Југославије.

луционарних мисли. Први сејач социјалистичких идеја Светозар Марковић, био је и остао најкрупнија политичка револуционарна фигура свога времена у целој Србији. За његово име везана је појава нове свеже друштвене мисли која је створила читаво једно ново раздобље у политичкој и друштвеној историји Србије. Баш у време Париске комуне Светозар Марковић је у Београду издавао први социјалистички лист на Балкану у коме је изражавана подршка борби француских комунара и у коме је правилно оцењена Париска комуна.

На улицама овога града још пре 70 година када су окрутне обреновићевске власти јавно спаљивале на Славији књиге преданог револуционара и народног трибуна Васе Пелагића, када су га хапсили и прогањали, хиљаде младих радника и интелектуалаца — грађана Београда — излазило је на улице и огорчено протестовало узимајући га у заштиту од режимске бруталности.

Међу првима у земљи и Европи радници Београда су већ 1893 организовали прославу Првог маја, који од тада није престао да буде огњени празник свих поколења радног народа.

У животу радничке класе Србије и Београда од огромног је значаја стварање модерног, самосталног, политичког, класно револуционарног покрета, за који су се у то време ватрено залагали Димитрије Туцовић, Радован Драговић и Душан Поповић.

Јачање и афирмацију радничког покрета у Београду у то време изразито показује масовни штрајк радника Фабрике шећера на Чукарици 1907 године, који је обележио почетак једног новог времена у политичкој историји, не само Београда већ и Србије, појаву модерног радничког покрета, који ће, више од пола века, све до наших дана играти крупну улогу у политици и животу нације, у одлучивању о судбини и будућности народа.

За наш раднички покрет и његове револуционарне традиције од великог је значаја став српске социјал-демократије према Балканском и Првом светском рату. Као што је познато, социјал-демократи су у народној скупштини гласали против ратних кредита. Они су нарочито нападали империјалистичке планове Пашићеве владе према малој и незаштићеној Албанији. Такав став српских социјалиста под руководством Димитрија Туцовића ставио је раднички покрет Србије у ред најреволуционарнијих партија тога доба.

Комунистичка партија Југославије после свога оснивања 1919 године прихватила је са појачаним снагама у новим условима онај револуционарни програм који су социјалистички покрети у свим нашим земљама носили на својим рукама, без обзира на грешке и падове који су их пратили.

Новостворена краљевина Срба, Хрвата и Словенаца суочила је радне народе Југославије са тоталном социјалном и националном деспотијом у време када је радничка класа Русије, под вођством великог Лењина у Великој Октобарској револуцији већ била на путу стварања друштва равноправних слободних људи, на прагу социјализма. Стварање Комунистичке партије Југославије био је нужни историски акт и предуслов за организовање је-

динственог југословенског радничког покрета и револуционарних снага наше земље. А то јединство било је касније од судбоносног значаја за све револуционарне догађаје и окршаје код нас. Наша Партија је тада била једна од најмасовнијих комунистичких партија у Европи и један од првих чланова Лењинове III интернационале.

Своје револуционарно и демократско расположење радници, сељаци и угњетени народи одлучно су манифестовали акцијама и борбама. Радници су пошли у генерални штрајк солидарности за одбрану Совјетске и Мађарске револуције, одговарајући својим интернационалистичким обавезама. Велика Октобарска револуција поздрављена је широм наше земље. Београд је био међу првима. Београдски графичари направили су јединствен подвиг уводећи „пролетерску цензуру“ и одбијајући да штампају неповољне вести о револуционарној борби у земљи и ван ње. Нешто касније они ступају у штрајк, одбијајући да штампају било шта друго сем комунистичких Радничких новина. Штрајку графичара прикључили су се штрајкови железничара и бродара Београда.

Као један од првих резултата револуционарне борбе Комунистичке партије јавља се победа комуниста на општинским изборима 1920 године у Београду и многим другим местима, а нарочито у радничким центрима. На изборима за Београдску општину комунистичка листа Филипа Филиповића, једног од најистакнутијих револуционара у нашој земљи добила је више гласова него све три друге буржоаске партије. После победе на изборима Радничке новине су писале: „... Све највеће вароши у Србији и Македонији пале су у руке комуниста. На њиховом челу поносно стоји црвени Београд са својом комуном... Београд је постао град радног народа, угњетених и опљачканих маса“. Иако је здружена реакција путем насиља спречила комунисте да преузму београдску и многе друге општине у своје руке, Београђани су поново, за време скупштинских избора, изабрали своја два комунистичка посланика.

После низа великих историских победа у првим годинама свога постојања, Комунистичка партија била је стављена ван закона, а њени чланови су зверски прогањани и мучени. Скоро цело партиско руководство послано је на робију. Због низа организационих, политичких и идејних слабости тадашњег руководства Партија није била у стању да сломи налет реакције на челу са великосрпском буржоазијом. Она је доживела привремени пораз од кога се дужи времена опорављала.

Ни „Закон о заштити државе“ који је Комунистичку партију Југославије ставио ван закона, ни прогони ни казамати, ни убиства слободољубивих људи и комуниста нису угушили револуционарне тежње и борбу против свирепе стварности монархо-фашистичке владавине, нису могле довести у питање велике револуционарне традиције ранијих генерација.

Радничка класа Југославије, радништво Београда почело је, у новим условима, да збија своје редове и улази у разне окршаје с режимом и капиталистима. На својим зборовима радници су се енергично залагали за побољшање радних услова, за слободу штампе и договора, за боље услове рада и

живота радничке омладине. Колико су снажни и моћни били протести радничке класе, колики је био страх владајућег режима пред том револуционарном масом која је расла и која је све више постајала свесна себе и својих права, види се из саме „Обзнане“ у којој се каже „да су за време рада Уставотворне скупштине забрањене у Београду сваке манифестације растројног и узбудљивог карактера“.

Београд је увек ишао у корак са радничким и демократским акцијама целе земље. Када су штрајковали рудари Босне, када су рудари Трбовља енергично устали против полициског и фашистичког залетања на голо руке раднике, радници Београда су зборовима и митинзима изражавали своју класну солидарност са тим акцијама.

Прогонима радничког и демократског покрета, владајућа великосрпска буржоазија није могла да реши ни једно од унутрашњих питања која су отежавала и онемогућавала њену владавину. Унутрашње противречности, нерешено национално питање, тежак положај радничке класе и радног сељаштва, неправде, итд. све су се више заоштравали. Политичка и економска криза узимала је све већег маха. Зато је српска буржоазија у споразуму са најреакционарнијим круговима из Хрватске и Словеније, на челу са двором пошла на пут отворене диктатуре. Године 1929, 6 јануара, Александар је укинуо и оно мало слободе које је давао Видовдански устав, и увео монархофашистичку диктатуру.

Комунистичка партија Југославије била је у тим данима једина која је у себи нашла снаге да се озбиљно супростави овом најокрутнијем, најбескрупулознијем антидемократском режиму. По београдским улицама освајали су леци који су позивали на борбу против диктатуре за бољи живот и већа права радних људи. Хиљаде радника, интелектуалаца, чланова Партије, чланова СКОЈ-а били су изложени најбруталнијим прогонима и мучењима, и од злогласног суда за заштиту државе осуђивани на дугогодишња робовања.

Отпор, који су радни људи Југославије под руководством Комунистичке партије пружили режиму диктатуре по цену великих жртава, подигао је ауторитет и углед комуниста у масама. И постепено већ после 1931 године почиње да се шири покрет против Александра и Петра Живковића који је убрзо пољуљао темеље монархо-фашистичке диктатуре. Широм земље почеле су да расту револуционарне и демократске снаге које су се бориле за демократске слободе, националну равноправност и достојније услове живота радничке класе.

Партија је већ тада чинила напоре да се прошири фронт масовне борбе, повезујући се све више са широким масама које су све више увиђале да се само под заставом Партије може извојевати социјална и национална слобода. Као резултат тога долази у земљи, а нарочито у Београду до још већих и снажнијих штрајкова и акција радника и напредне студентске омладине Београдског универзитета. Београд је у оним данима, упркос сурових репресалија, неосвојив фронт бескомпромисних бораца за интересе радних људи свих југословенских народа, за националну равноправност, за Југославију

како су је замишљали и какву су хтели — слободну, напредну и јаку Штрајкови и демонстрације београдских радника и студената нису значили више само повику и захтев за парчетом хлеба, него су то биле и политичке борбе са тадашњим режимом, борбе у којима су поднели велике жртве омладинци, студенти и грађани Београда.

Биле су то године у којима се авет фашизма и новог рата све више и очевидније надносила над светом, године у којима се радило о судбини милиона, о судбини народа, године у којима више није била довољна само храброст и патриотизам људи, већ и чврста и организована политичка партија и снага која би повела масе у одлучну борбу. То јединство револуционарних демократских снага у нашој земљи могла је да оствари само Комунистичка партија Југославије наоружана марксистичко-лењинистичком теоријом и искуством међународног радничког покрета, која је као једини бескомпромисни доследни борац за интересе радних људи свих југословенских народа била способна да у условима у којима се налазила нађе правилне путеве и методе борбе.

У том судбоносном тренутку на челу наше Партије била је искусна и смела личност друга Јосипа Броза Тита. Од овог момента велика револуционарна епопеја нашег народа постаје још величанственија, још изразитија. Поведена је још жешћа и отсуднија политичка борба, борба која је задивила свет, а наше народе извела на пут социјализма и донела им коначно ослобођење.

Револуционарни покрет се снажио и растао као бујица. Цела земља бивала је све одлучнија у борби против угњетачког режима, против рата и фашизма. То расположење је и Београд свом жестином показао на великим политичким демонстрацијама 25 марта 1937 године приликом посете Мусолинијевог министра спољних послова; и одмах затим 5 априла приликом посете претседника Чехословачке Републике Бенеша када су масе Београђана демонстрирале за солидарност са братском Чехословачком Републиком осећајући да се ради о судбини Европе и неопходности јединства народа пред најездом фашизма.

Ређају се затим: демонстрације против боравка у Београду министра спољних послова фашистичке немачке фон Нојрата, манифестације приликом доласка француског министра иностраних послова Делбоса, где су Београђани манифестовали своје расположење за демократију и мир, а против фашизма.

У тим годинама снажно је, као талас, надлазио раднички покрет. Синдикално организовано радништво претстављало је моћну снагу од сто хиљада људи и организовало је око 800 тарифних акција и штрајкова. Велики штрајк радника аеронаутичке индустрије Београда и Земунa који је трајао пуних 80 дана био је још једна моћна манифестација радних људи против политике режима, против увлачења Југославије у рат за туђе интересе. Ни најезда и притисак полиције, ни присилна мобилизација радника нису сломили штрајкаче. Напротив, талас штрајкова и даље се ширио.

Дуго ће Београд памтити кржаве демонстрације радника и студената

14 децембра 1939 године, које су се завршиле смрћу неколико демонстраната и рањавањем десетине омладинаца и крваво окончани излет у Кошутњаку септембра 1940 године, у коме су жандарми и полицајски агенти на најсвирепији начин убили десетину омладинаца и омладинки и ранили неколико десетина излетника. Она одлучност и борбеност која се могла видети на београдским улицама 14 децембра добила је свој пуни израз у демонстрацијама против приступања Југославије великом Тројном пакту 26 и 27 марта 1941 године, који ће остати неизбрисиво забележени не само у аналима Београда него и на страницама историје свих југословенских народа.

За Комунистичку партију, за све родољубе, за југословенске народе, капитулацијом једне већ раније пропале и пропале владе и окупацијом земље, права и отсудна борба тек је почела. Комунистичка партија Југославије, она иста партија која се тако упорно, упркос прогонима, тамницама и казаматима борила за интерес радних маса, у условима рата и окупације, све је више ширила своју акцију и јачала своје организације. Београд је већ имао добро организовану и чврсто повезану бројну организацију Партије и СКОЈ-а. У ранијим масовним акцијама против издајничке политике краља, против режима, експлоатације и терора, створена је масовна база народноослободилачког покрета, који је касније у целој земљи нарастао у један општенородни устанак.

На дан немачког напада на Совјетски Савез на састанку Политбироа ЦК у Молеровој улици, издан је историски проглас у коме се позива народ на оружани устанак. Те речи су биле бојни зов Партије, на коју су се одазвале стотине хиљада родољуба у свим крајевима наше, тада поробљене Југославије. У Прогласу се позивало: „Пролетери свих земаља Југославије на своја места, у прве борбене редове. Збијте чврсто ваше редове око ваше авангарде КПЈ . . . Комунисти Југославије не оклевајте, већ се спремајте за ту тешку борбу . . . Станите на чело радно и национално угњетених маса и водите их у борбу против фашистичких tlačитеља наших народа“.

Од првог дана окупације па до краја рата, Београд се ни једног тренутка није предао, није клонуо и није престао да се бори. Београд није био окупирани град, већ један несавладиви фронт чији су борци били становници Београда, а борбени положај свака улица свака кућа. То је непријатељу било јасно од првог дана 1941 године, када су, као резултат омладинских и диверзантских акција, гореле немачке гараже и аутомобили, горела пшеница за потребе немачке војске, када су паљене новине, на улицама убијани немачки војници и агенти, сечени телеграфски стубови, растурани устанички леци, спасавани заробљени припадници и руководиоци КПЈ и Народноослободилачког покрета. Сваки дан и свака ноћ били су испуњени херојским акцијама и јуначким страдањима београдских комуниста и омладинаца.

Окупатори и домаћи издајници већ јула месеца 1941 године, да би сломили отпор родољуба пожурили су да отворе концентрациони логор на Бањици. У логору на Бањици и на Стрелишту у Јајинцима нашло је смрт 80 хиљада родољуба. На смрт су у ланцима извођене младе девојке скоро деца.

младе раднице, студенткиње, сељанке, старци и старице. Била је то у правом смислу кућа ужаса и смрти, кућа у којој су гладни и боси, изубијани комунисти и родољуби, и поред свих мука, остали чврсти, усправни и одани својем народу и својој Партији. Грађани Београда никада неће заобравити 6 августа 1941 године, када су на електричним стубовима, ту у центру Београда, висили обешени родољуби — рукама непријатеља. То је била стравична опомена да се само масовним и оружаним отпором, уз челично јединство и братство свих народа Југославије под провереним и храбрим руководством Комунистичке партије, може извојевати слобода.

Међу хиљадама хероја наше борбе који су неизмерно волели слободу и своју земљу пали су у Београду у којему су се борили против окупатора и домаћих реакционарних снага: Милош Матијевић-Мрша, Станислав Сремчевић, Буро Стругар, Стеван Дукић, Вукица Митровић, Слободан Јовић, Давид Пајић, Милош Мамић, Ђурђелена Динић, Јанко Лисјак, Бранко Ђоновић, Надежда Пурић, Јелена Ћетковић, Мирко Томић и многи други.

Али, другови и другарице, ни хапшење комуниста, омладинаца и других родољуба, ни стрељање бањичких затвореника, ни зверска мучења у затворима специјалне полиције, ни сулуда трка фашиста за младићима и девојкама који су се у свом вољеном Београду одлучно борили, нису могли да зауставе борбени занос одважног Београда. Гинуло се на улицама, на периферији, на кућним праговима, у затворским двориштима, гинуло се под рафалима, пендрецима, али дисциплина савести није напуштала комунисте и родољубе Београда, који су заједно живели и загрљено умирали.

За Београд вековима нападан и освајан, а никада покорењ, за Београд који је у толико тешких прилика остао веран својој слободарској традицији и величини, за Београд из кога је славна Комунистичка партија на челу са другом Титом повела Народноослободилачку борбу и Народну револуцију, за Београд и његове грађане који су као и сви наши народи увек били спремни да за слободу жртвују живот, за слободни Београд данас, дато је у дугој револуционарној борби много драгоцених жртава. Ти животи и те жртве, та морална снага која је одржавала и носила наше народе, постала је саставни део њега, њиховог братства и јединства, њихове садашњости и будућности.

Прошло је 40 година борби и победа, страдања и искушења Комунистичке партије и радног народа Југославије. Када савременици сумирају ту прошлост, морају видети да су у животу наших народа и радничке класе Југославије извршене такве револуционарне промене, које су сахраниле старо друштво са свим његовим неправдама, — човеку и народима. Те судбоносне револуционарне промене извеле су радне људе Југославије на нове путеве будућности.

У тој борби Комунистичке партије остварена је једна од најдрагоценијих тековина наше Револуције — јединство народа Југославије и њихова чврста узајамна повезаност у равноправној социјалистичкој заједници.

Тако светлу прошлост могу да имају само покрет и народ који су имали авангардну марксистичко-лењинистичку партију коју су стварали и коју

су сачињавали најбољи синови радничке класе и народа Југославије. Тако огромне успехе могла је да оствари само Партија која је била свим својим нитима и акцијама повезана са широким народним масама и њиховим тежњама, Партија коју су народне масе, — и она њих — разумеле и следиле у најтежим тренуцима историје. Такве успехе могао је да оствари један покрет који је своје задатке црпео из живота, који је своју снагу гледао у јединству и монолитности својих редова, у чврстом јединству и повезаности народа наше земље.

За ових 14 година послератне изградње, у нашој земљи су се обнављале порушене фабрике и подизале нове, изграђиване су нове хидроцентралне, саобраћајна мрежа, подизане школе и факултети. Али, подижући материјалну снагу земље, наша Партија није занемарила узвишене принципе марксистичко-лењинистичког учења, да социјализам треба да буде заједница слободних људи у коме не сме бити занемарен човек и његови интереси, у коме човек не би био само механизам рада, већ стваралац, учесник у вршењу власти, у управљању земљом.

Као црвена нит, кроз историју Комунистичке партије Југославије провлачи се њен интернационалистички дух, спремност да притекне у помоћ сваком револуционарном покрету у одлучним тренуцима његове племените борбе за слободу и достојанство човека. Интернационализам нашег радничког покрета огледа се нарочито у снажној моралној и политичкој подршци Мађарској револуцији у подршци и учешћу десетине хиљада Југословена у Октобарској револуцији, бројном учешћу Југословена у Шпанском грађанском рату као и на примеру када се 200 хиљада Југословена јавило као добровољци да притекну у помоћ угроженој Чехословачкој од агресије хитлеровске Немачке. Нарочито огромно је значила и значи наша Народно-ослободилачка борба за међународни раднички покрет.

Све то — као и многи други примери, говоре да се југословенска КП никада није руководила само неким својим себичним интересима, већ да је била доследна интернационалистичком духу у истој мери колико и себи самој и револуционарној борби у својој земљи.

Радни људи наше земље, омладина Београда, у прошлости наше Партије може наћи дивне узорне, јер је та прошлост поносна, светла и велика. Та прошлост неће остати само као сведочанство једнога покрета, већ као једно неисцрпно искуство и сигуран путоказ новим генерацијама, које ће исто тако верно наставити дело револуције и социјалистичке изградње.

BELGRADE DANS LA LUTTE POUR L'ÉDIFICATION DE LA YUGOSLAVIE SOCIALISTE

L'importance de notre lutte et du passé révolutionnaire du Parti Communiste de Yougoslavie ne se reflète pas seulement dans les grands résultats de la victoire, dans l'arrivée du peuple travailleur au pouvoir, mais aussi dans l'ensemble de son action créatrice, de son héroïsme, des ses victoires et des centaines de milliers de victimes. Tout empreints d'un sentiment généreux, combattants pour un avenir meilleur du peuple travailleur, menés nuit et jour par le Parti Communiste et les meilleurs de ses fils, ils ont réalisé la victoire historique dans la guerre et la Révolution et ont tracé la route vers un avenir socialiste qui, après quatre décennies de luttes de géants, est devenu une réalité invincible et le témoin de la puissante union de la Yougoslavie socialiste.

A Belgrade, il y a exactement quarante ans, s'est formé le Parti Socialiste Ouvrier (communiste) et, depuis ce moment historique jusqu'à nos jours, Belgrade a toujours été et reste un fier combattant, une ville dans laquelle l'avant-garde ouvrière a toujours su s'opposer à toutes les sortes d'injustices et de violences, à la terreur bourgeoise et aux systèmes dictatoriaux. Aussi bien dans la lutte pour la libération du joug étranger que dans celle pour le relèvement et une vie meilleure, pour un plus bel avenir, le passé de Belgrade mérite notre confiance et notre souvenir éternel. Ce Belgrade, son passé et sa physionomie révolutionnaire m'obligent à vous en dire quelques mots aujourd'hui.

Le Parti Communiste de Yougoslavie a pris et adopté tout ce qui était positif dans l'expérience et la pensée révolutionnaires des mouvements socialistes de nos provinces, qui ont mené à sa fondation. Bien que le développement des régions de la Yougoslavie ait été bien loin derrière celui des Etats européens, il ne s'est passé un événement révolutionnaire de quelque importance en Europe sans qu'il n'ait eu écho chez nous, ainsi qu'à Belgrade qui a toujours été le bastion de la pensée progressiste et de la lutte pour la liberté. Et, lorsque apparut le Manifeste Communiste, et quand fut fondée la Première Internationale, et quand le premier livre du Capital de Marx vit le jour, et quand les révolutionnaires français se battirent sur les barricades pendant la Commune de Paris, ces événements ne sont pas restés sans apporter leur appui et leur influence sur le développement de la pensée révolutionnaire chez nous, et en particulier à Belgrade qui est toujours restés le refuge de la pensée libératrice et révolutionnaire. Le premier à semer les idées socialistes a été Svetozar Marković, qui a aussi été la figure révolutionnaire la plus importante de son époque en Serbie. A son nom se lie l'apparition d'une pensée sociale nouvelle et fraîche qui sera à l'origine de toute une époque nouvelle dans l'histoire politique et sociale de la Serbie. Et justement pendant la Commune de Paris, Svetozar Marković publie à Belgrade le premier journal socialiste des Balkans, dans lequel il exprime son soutien aux combattants français et apprécie à sa juste valeur la Commune.

Dans les rues de cette ville, il y a 70 ans, alors que le brutal gouvernement des Obrenović fait brûler à Slavija les livres de ce révolutionnaire dévoué et tribun du peuple que fut Vasa Pelagić, alors qu'on arrête et bannit des milliers de jeunes travailleurs et d'intellectuels, citoyens de Belgrade, il y eut de grosses manifestations dans la rue pour protester et protéger ce révolutionnaire des brutalités du régime.

Parmi les premiers dans notre pays et dans toute l'Europe, les travailleurs belgradois organisent en 1893 les fêtes du Premier Mai qui, depuis, n'a cessé d'être la fête de toutes les générations de travailleurs.

Dans la vie de la classe ouvrière de Serbie et de Belgrade, on voit revêtir une grande importance à la réalisation d'un mouvement moderne, indépendant,

politique et de classe, révolutionnaire, réalisation à laquelle se dévouent alors corps et âme Dimitrije Tucović, Radovan Dragović, Dušan Popović.

Le renforcement et l'affirmation du mouvement ouvrier à Belgrade se voient nettement alors dans la grève des sucreries de Čukarica, en 1907, grève qui marque le début d'une nouvelle époque dans l'histoire politique, non seulement de Belgrade, mais aussi de toute la Serbie, avec l'apparition d'un mouvement ouvrier moderne qui, pendant plus d'un demi-siècle, jouera, et ceci jusqu'à nos jours, un rôle important dans la vie et la politique de la nation et dans la détermination du sort et de l'avenir de nos peuples.

Pour notre mouvement ouvrier et ses traditions révolutionnaires, il est très important de noter la position prise par le Parti Social-démocrate de Serbie en face de la guerre des Balkans et de la Première Guerre Mondiale. Comme on le sait, les sociaux-démocrates avaient voté à l'Assemblée Nationale contre les crédits de guerre, et ils se sont attaqués particulièrement aux plans impérialistes du gouvernement Pašić envers la petite Albanie sans protection. Cette prise de position des socialistes serbes, dirigés par Dimitrije Tucović, mit le mouvement ouvrier serbe au rang des partis les plus révolutionnaires de cette époque.

Le Parti Communiste de Yougoslavie, après sa fondation en 1919, prit avec des forces plus fortes dans des conditions nouvelles le programme révolutionnaire que les mouvements socialistes de toutes nos régions portaient en eux sans tenir compte des fautes qui les accompagnaient.

Le nouveau royaume des Serbes, Croates et Slovènes opposa aux masses travailleuses yougoslaves un despotisme social et national total, alors que la classe ouvrière russe, menée par le grand Lénine dans la Révolution d'Octobre, allait déjà vers la réalisation d'une société d'hommes libres et égaux, au seuil même du socialisme. La création du Parti Communiste de Yougoslavie était un acte historique nécessaire et une condition première à l'organisation d'un mouvement ouvrier yougoslave uni et des forces révolutionnaires de notre pays. Et cette unité fut, par la suite, d'une grande importance pour tous les événements révolutionnaires de chez nous. Notre parti était alors l'un des partis communistes les plus importants d'Europe et l'un des premiers membres de la Troisième Internationale de Lénine.

Par leurs dispositions révolutionnaires et démocratiques, les ouvriers, les paysans et les peuples opprimés surent se manifester dans les actions et les luttes. C'est ainsi que les ouvriers font des grèves générales pour appuyer les Révolutions Russe et Hongroise, en réponse à leurs obligations internationales. La grande Révolution d'Octobre fut saluée dans tout notre pays et Belgrade fut parmi les premiers à le faire. Les typographes belgradois réagirent alors d'une manière unique en instituant une «censure prolétarienne» et en refusant d'imprimer les informations contraires à la lutte révolutionnaire dans et hors du pays. Un peu plus tard, ils se mirent en grève, refusant d'imprimer quoi que ce soit, hormis les Radničke novine communistes. A cette grève vint s'ajouter celle des cheminots et des marinières belgradois.

L'un des premiers résultats de la lutte révolutionnaire du Parti Communiste sera la victoire des communistes aux élections municipales de 1920 à Belgrade et dans nombre d'autres localités, en particulier dans les centres ouvriers. A Belgrade, la liste de Filip Filipović, l'un des révolutionnaires les plus marquants de notre pays, reçut plus de voix que les trois autres partis bourgeois. Après la victoire aux élections, les Radničke novine écrivent: «... Toutes les villes de quelque importance en Serbie et en Macédoine sont tombées entre les mains des communistes. A leur tête se tient fièrement Belgrade avec sa commune... Belgrade est devenu la ville du peuple travailleur, des masses opprimées et dépouillées.» Bien que la réaction empêcha par différentes violences les communistes de prendre en main les communes de Belgrade et d'autres villes, les Belgradois,

élurent de nouveau, aux élections suivantes, leurs deux députés communistes.

Après une série de grandes victoires historiques au cours des premières années de son existence, le Parti Communiste fut mis hors-la-loi et ses membres poursuivis et cruellement torturés. Presque toute la direction du Parti fut envoyée au bagne. A cause d'un certain nombre de lacunes dans l'organisation, la politique et les idées, la direction du Parti ne fut pas en état de briser l'assaut de la réaction mené par la bourgeoisie grand-serbe. Elle subit de ce fait une défaite temporaire dont elle mit assez longtemps à se relever.

Ni la »Loi sur la défense de l'Etat«, qui déclarait le Parti Communiste illégal, ni les poursuites, ni les forteresses, ni le meurtre d'hommes épris de liberté et de communistes ne purent cependant étouffer les tendances révolutionnaires et la lutte contre la réalité cruelle d'un pouvoir monarcho-fasciste, ni remettre en question les grandes traditions révolutionnaires laissées par les générations passées.

La classe ouvrière de Yougoslavie, les travailleurs de Belgrade commencent alors, dans de nouvelles conditions, à serrer les rangs et à entrer dans différents heurts avec le régime et les capitalistes. Au cours de ses réunions, le prolétariat s'entend énergiquement sur l'amélioration de ses conditions de vie et de travail. Aussi grandes et puissantes qu'aient été les protestations de la classe ouvrière, aussi grande était la peur du régime devant cette masse révolutionnaire qui ne faisait que croître et prendre conscience d'elle-même et de ses droits, comme le laisse voir à lui seul déjà l'Obznana qui »interdit, pendant toute la durée des travaux de l'Assemblée Constituante, toute manifestation de caractère subversif à Belgrade.«

Belgrade suivait toujours au pas des luttes ouvrières et révolutionnaires de tout le pays. Quand les mineurs de Bosnie se mettent en grève, quand ceux de Trbovlje s'élèvent énergiquement contre les attaques policières et fascistes, les ouvriers de Belgrade expriment, au cours de réunions et de meetings, leurs solidarités de classe.

En poursuivant le mouvement ouvrier et démocratique, la bourgeoisie grand-serbe au pouvoir ne pouvait trouver de solution à aucun des problèmes intérieurs qui pesaient sur son gouvernement et le rendait difficile. Les contradictions intérieures, la question nationale restée sans solution, la dure situation de la classe ouvrière et du paysannat, le manque de droits, etc... tout ceci devient de plus en plus aigu. La crise économique et politique prend alors des proportions de plus en plus grandes. C'est pour cela que la bourgeoisie serbe en accord avec les cercles les plus réactionnaires de Croatie et de Slovénie, appuyée par la cour, se dirige vers la dictature ouverte. Le 6 janvier, 1929, le roi Alexandre supprime le peu de liberté qu'avait laissée la Constitution dite de Vidovdan et institue la dictature monarchofasciste.

Le Parti Communiste de Yougoslavie était, à cette époque, le seul parti qui ait trouvé en lui assez de force pour s'opposer à ce régime antidémocratique sans scrupules. Dans les rues de Belgrade apparaissent alors des tracts appelant à la lutte contre la dictature, pour une vie meilleure et des droits plus étendus aux ouvriers. Des milliers de travailleurs, d'intellectuels, de membres du Parti ou du S. K. O. J. sont exposés aux poursuites les plus brutales et aux tortures et sont condamnés à des peines de travaux forcés par le tribunal pour la protection de l'Etat.

La résistance, que les ouvriers yougoslaves dirigés par le Parti Communiste, présente au régime dictatorial au prix de lourdes pertes, redresse l'autorité et le prestige du Parti dans la masse. Et, progressivement, dès 1931, commence à s'étendre un mouvement dirigé contre Alexandre et Petar Živković qui fait bientôt branler la dictature fasciste. Dans tout le pays commencent à monter des forces démocratiques et révolutionnaires qui luttent pour une liberté démocratique, une égalité nationale et des conditions dignes de vie pour la classe ouvrière.

Le Parti commence dès lors à faire des efforts en vue d'étendre le front de la lutte des masses, en se liant de plus en plus aux larges masses qui voyaient chaque jour davantage que, sous le drapeau du Parti, elles pourraient seules parvenir à une liberté sociale et nationale. Le résultat de ceci sera que dans tout le pays, et particulièrement à Belgrade, sont déclenchées des grèves encore plus grandes et plus puissantes et différentes actions des ouvriers et des étudiants progressistes de l'Université de Belgrade. A cette époque, Belgrade malgré les brutales représailles, reste le front invincible et sans compromis des combattants pour les intérêts des travailleurs de tous les peuples yougoslaves, pour l'égalité nationale en droits, pour la Yougoslavie telle qu'ils l'ont imaginée et voulue: libre, progressiste et forte. Les grèves et les démonstrations des ouvriers et des étudiants de Belgrade n'étaient plus seulement un cri pour un morceau de pain mais une lutte politique avec le régime d'alors, lutte dans laquelle les jeunes, les étudiants et les habitants de Belgrade souffriront de lourdes pertes.

C'étaient alors les années où le spectre du fascisme et de la guerre planait de plus en plus sur le monde, années où se formait le destin de millions d'hommes, le destin de peuples, années où ne suffisaient plus seulement le courage et le patriotisme, mais où il fallait encore un parti politique solidement organisé et une force pour mener les masses dans la lutte définitive. Cette unité des forces démocratiques et révolutionnaires dans notre pays ne pouvait être réalisée que par le Parti Communiste armé des théories marxistes et léninistes et de l'expérience d'un mouvement ouvrier international, qui, seul sans compromis, pouvait lutter pour les intérêts des travailleurs de tous les peuples yougoslaves, et lui seul pouvait trouver la voie et la méthode de lutte pour y parvenir.

La lutte révolutionnaire devint encore plus forte avec l'arrivée du camarade Tito à la tête du Parti. Dans ce moment décisif, la tête de notre Parti est occupée par un personnage expérimenté et audacieux, Josip Broz Tito. A partir de ce moment, l'épopée révolutionnaire de notre peuple devient encore plus magnifique, encore plus expressive. La lutte est menée d'une manière plus énergique; c'est une lutte qui étonne le monde et mène nos peuples sur la voie du socialisme et finira par lui apporter, à la fin la libération définitive.

Le mouvement révolutionnaire se renforçait et croissait. Tout le pays devient de plus en plus décidé à la lutte contre le régime d'oppression, contre la guerre et le fascisme. Cette disposition d'esprit, Belgrade la montre nettement lors de la visite du Ministre des Affaires Etrangères de Mussolini au cours de grandes manifestations (25 mars 1937); immédiatement après, le 5 avril, lors de la visite du Président de la République Tchécoslovaque Beneš les Belgradois manifestent leur solidarité avec ce peuple frère, sentant que se joue là le destin de l'Europe et voyant la nécessité d'une union des peuples en face du fascisme.

Viennent ensuite: les démonstrations contre le séjour à Belgrade du Ministre des Affaires Etrangères de l'Allemagne fasciste, les manifestations organisées lors de l'arrivée du Ministre français des Affaires Etrangères Delbos, à quelles occasions les Belgradois ont manifesté pour la démocratie et la paix et contre le fascisme.

Au cours de ces années le mouvement ouvrier s'étend comme une vague puissante. Les travailleurs, organisés dans leurs syndicats dont les effectifs représentent une force puissante de 100.000 hommes, déclenchent environ 800 grèves et actions dites des tarifs. La grande grève de l'industrie aéronautique de Belgrade et de Zemun qui dura 80 jours fut des manifestations puissantes des gens laborieux contre la politique menée par le régime, contre l'inclusion de la Yougoslavie dans la guerre pour les intérêts d'autrui. Ni la pression de la police, ni la mobilisation forcée des travailleurs ne purent briser la volonté des grévistes. Au contraire la vague de grèves continua à s'étendre.

Longtemps, Belgrade se souviendra des démonstrations sanglantes d'ouvriers

et d'étudiants qui, le 14 décembre 1939, se terminent par la mort de quelques participants et des dizaines de blessés, de même que de l'excursion à Košutnjak, en septembre 1940, au cours de laquelle les gendarmes et policiers tuèrent de la manière la plus brutale une dizaine de jeunes gens et blessèrent des dizaines d'autres. Cet esprit de décision et de lutte que l'on pouvait entrevoir dans les rues de Belgrade, le 14 décembre, parvint à sa pleine expression au cours des démonstrations contre l'entrée de la Yougoslavie dans le pacte tripartite, les 26 et 27 mars 1941, démonstrations qui ne s'effaceront jamais non seulement des annales de Belgrades, mais non plus de l'histoire yougoslave.

Pour le Parti Communiste, pour tous les patriotes, pour les peuples yougoslaves, c'est avec la capitulation d'un gouvernement déjà déchu et l'occupation du pays que commence la vraie lutte. Le Parti Communiste de Yougoslavie, ce même parti qui s'était battu si opiniâtrement en dépit des poursuites, des prisons et des forteresses, pour les intérêts de la classe ouvrière, dans les conditions nouvelles de la guerre et de l'occupation, étend de plus son activité et renforce son organisation. Belgrade avait alors déjà une organisation bien en ordre du Parti et de la S. K. O. J. Dans ses activités précédentes contre la politique du roi félon, contre le régime, l'exploitation et la terreur, il s'était formé une base massive du mouvement de libération nationale qui, par la suite, dans tout le pays, deviendra une insurrection totale.

Le jour de l'attaque allemande contre l'Union Soviétique, au cours d'une réunion du Politbureau du Comité Central dans la rue Molerova, est lancé l'appel solennel à l'insurrection armée. Ces mots étaient le cri de ralliement du Parti, cri auquel répondront des centaines de milliers de patriotes de toutes les régions du pays. Cet appel disait :

«Prolétaires de toutes les régions de la Yougoslavie, à vos places, aux premiers rangs de la lutte. Serrez vos rangs autour de votre avant-garde, le Parti Communiste de Yougoslavie... Communistes de Yougoslavie, n'hésitez pas, mais préparez-vous à cette dure lutte... Mettez-vous à la tête des masses travailleuses et nationalement opprimées et menez-les au combat contre les oppresseurs fascistes de nos peuples.»

Dès le premier jour de l'occupation et jusqu'à la fin de la guerre, Belgrade ne se rend pas une minute, ne baisse pas le tête, ne cesse pas de lutter. Belgrade n'est pas une ville occupée, mais un front invincible dont les combattants sont les habitants de Belgrade, et le champ de bataille chaque rue de la ville. C'est ce que voient d'ailleurs les occupants dès les premiers jours de 1941 quand, résultats des actions de jeunes, flambent les garages et les voitures allemands, et le blé pour les besoins de l'armée allemande, et les paquets de journaux, quand sont tués dans la rue des soldats et des agents allemands, coupés des fils téléphoniques, distribués des tracts, sauvés des membres et des chefs du Parti tombés prisonniers. Chaque jour et chaque nuit se déroulent des actions héroïques de communistes et de jeunes Belgradois.

Les occupants et les traîtres se hatèrent, dès juillet 1941, en vue de briser la résistance des patriotes, d'ouvrir le camp de concentration de Banjica. Dans ce camp et au champ de tir de Jajinci 80.000 patriotes trouvent la mort. Enchaînés, de jeunes filles, des enfants encore, de jeunes ouvrières, des étudiantes, des paysannes, des vieillards vont vers la mort. C'était, dans le plein sens du mot, une maison de terreur et de mort, une maison où affamés et nus, les communistes et les patriotes épuisés restent fermes, malgré les tortures, droits et dévoués à leur pays et à leur Parti. Les habitants de Belgrade n'oublieront jamais ce 6 août 1941 quand, aux poteaux électriques du centre de la ville, ils virent pendre des patriotes. C'était là un avertissement terrible annonçant que seule une lutte armée et massive ainsi que l'unité et la fraternité indissolubles de tous les peuples de

Yougoslavie sous la direction éprouvée et courageuse du Parti Communiste pourrait apporter la victoire.

Parmi les milliers de héros qu'a donnés notre lutte, et qui aimaient infiniment la liberté et leur pays, sont tombés à Belgrade dans laquelle ils luttèrent contre l'occupant et les forces réactionnaires du pays: Milos Matijević-Mrša, Stanislav Sremčević, Djuro Strugar, Stevan Dukić, Vukica Mitrović, Slobodan Jović, David Pajić, Miloš Mamić, Djurdjelena Dimić, Janko Lisjak, Branko Djonović, Nadežda Purić, Jelena Četković, Mirko Tomić et de nombreux autres.

Ni l'arrestation des communistes, des jeunes et d'autres patriotes, ni l'exécution des prisonniers à Banjica, ni les tortures les plus brutales dans les prisons de la police spéciale, ni la poursuite acharnée organisée par les fascistes contre les jeunes filles et les jeunes gens qui luttèrent énergiquement dans leur ville bien-aimée, n'ont pu arrêter l'enthousiasme combatif du fier Belgrade. Les patriotes et les communistes de Belgrade tombaient dans les rues, dans les faubourgs, au seuil des maisons, dans les cours des prisons, sous les rafales, sous les coups de matraques, et, disciplinés et conscients, ils mouraient ensemble après avoir lutté ensemble.

Nombreuses sont les victimes qui sont tombées pour Belgrade, assiégé et plusieurs fois conquis au cours des siècles, mais jamais soumis, pour Belgrade qui, au cours de tant de circonstances pénibles, est demeuré fidèle à ses traditions, à son esprit de liberté, à sa grandeur, pour Belgrade d'où l'héroïque Parti Communiste, ayant à sa tête le camarade Tito, a commencé la Lutte de Libération Nationale et la Révolution Populaire, pour Belgrade et ses citoyens qui, comme tous nos peuples, ont toujours été prêts à donner leurs vies pour la liberté, pour Belgrade, aujourd'hui libre. Ces vies et ces sacrifices, cette force morale qui soutenait nos peuples, sont devenus partie intégrante de leur unité, de leur fraternité, de leur présent et de leur avenir.

Quarante années de luttes et de victoires ont passé, quarante années de souffrances pour le Parti Communiste et le peuple travailleur de Yougoslavie. Lorsque les contemporains font le bilan de ce passé, ils peuvent voir que dans la vie de notre peuple et de notre classe ouvrière il s'est opéré des changements si révolutionnaires qu'ils ont enterré l'ancienne société avec toutes ses injustices. Ces changements révolutionnaires essentiels ont poussé les travailleurs yougoslaves vers les chemins nouveaux de l'avenir.

Dans cette lutte du Parti Communiste a été réalisée l'une des acquisitions les plus importantes de notre Révolution, l'unité des peuples de la Yougoslavie et leur lien étroit et réciproque au sein d'une communauté socialiste et égale.

Un passé aussi brillant, seul un mouvement et un peuple dotés d'une avant-garde marxiste et léniniste composée des meilleurs fils de la classe ouvrière et des peuples de la Yougoslavie, peut en avoir un. Des résultats aussi importants, seul pouvait les atteindre un Parti qui restait lié par tous ses fils et ses activités aux grandes masses populaires et désirs. Un parti compris et suivi par les masses populaires dans les moments les plus durs de l'histoire. De tels résultats ne pouvaient être atteints que par un mouvement qui trace ses tâches sur la vie, qui montre sa force dans son unité, une unité solide et un lien entre les peuples de notre pays.

Au cours de ces 14 années de construction du socialisme, notre pays, a relevé ses usines et en a construit de nouvelles, il a construit des hydro-centrales, un réseau de communications, des écoles et des facultés. Mais, en élevant la force matérielle du pays, notre Parti n'a pas abandonné les principes marxistes et léninistes qui veulent que le socialisme soit une communauté d'hommes où ne peuvent être négligés l'homme et ses intérêts, où l'homme ne serait plus un mécanisme de travail, mais un créateur, un participant au pouvoir, à la gestion.

Tel un fil rouge à travers l'histoire du Parti Communiste de Yougoslavie, court son esprit internationaliste, son empressement à se porter au secours de tout

mouvement révolutionnaire dans les moments les plus décisifs de sa lutte pour la dignité humaine. L'internationalisme de notre mouvement ouvrier se reflète particulièrement dans son puissant appui moral et politique aux révolutionnaires hongrois, dans l'appui et la participation de dizaines de milliers de Yougoslaves à la Révolution d'Octobre, à celle d'Espagne, tout comme lorsque 200.000 Yougoslaves se portèrent volontaires pour aller au secours de la Tchécoslovaquie menacée par Hitler. Et c'est une importance énorme encore qu'a notre Lutte de Libération Nationale pour le mouvement ouvrier international.

Tout ceci, et de nombreux autres exemples encore, nous dit que le Parti Communiste de Yougoslavie n'a pas suivi seulement ses intérêts propres, mais qu'il a été fidèle à l'esprit internationaliste dans la même mesure qu'il l'a été à lui-même dans sa propre lutte révolutionnaire.

Les hommes laborieux de notre pays, la jeunesse de Belgrade peuvent trouver dans le passé de notre Parti des exemples magnifiques, car ce passé est fier, lumineux et illustre. Ce passé ne restera pas seulement le témoignage d'un mouvement, mais une expérience inépuisable et une voie pour les nouvelles générations qui continueront fidèlement l'oeuvre de la révolution et de l'édification socialiste.

A. RANKOVIC

Антун Аугустинчић:
Слобода
Antun Augustinčić:
Liberié